

Zpráva ve věci

neposkytování dietní stravy

žákům se speciálními stravovacími potřebami

Pan A. (dále také „stěžovatel“) se na mě obrátil v záležitosti týkající se jeho dcery, která trpí celiakií (nesnášenlivostí lepku), a stravování ve škole. Gymnázium X., které navštěvuje, jí ve školní jídelně neposkytuje odpovídající dietní stravu.

Zákon o veřejném ochránci práv¹ mi svěřil působnost mimo jiné v oblasti práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.² Námitky stěžovatele jsem proto posuzovala z pohledu možného porušení antidiskriminačního zákona.³

Zabývala jsem se postupem ředitele Gymnázia X. vůči dceři stěžovatele spočívajícím v neposkytování dietní stravy.

A. Shrnutí závěrů

Antidiskriminační zákon ukládá povinnost nediskriminovat při poskytování služeb mimo jiné z důvodu zdravotního postižení, přičemž za nepřímou diskriminaci se považuje také nepřijetí přiměřených opatření, která směřují k tomu, aby osoby se zdravotním postižením (např. osoby trpící celiakií) mohly využívat služeb určených veřejnosti (např. školního stravování). Pokud poskytovatel služby přiměřené opatření neposkytne z toho důvodu, že by to pro něj představovalo nepřiměřené zatížení, o diskriminaci se nejedná.

Gymnázium X. (dále také „gymnázium“) v současné době žákům se speciálními stravovacími potřebami dietní stravu neposkytuje, neumožňuje ani konzumaci doneseného jídla v prostorách školní jídelny.

Shromážděné podklady neumožňují dojít k jednoznačnému závěru, zda by příprava dietní stravy pro gymnázium byla nepřiměřeným zatížením, či nikoli. Neumožnění sníst si donesený oběd ve školní jídelně zakládá přímou diskriminaci žáků se speciálními stravovacími potřebami.

B. Skutková zjištění

Dcera stěžovatele trpí celiakií. Gymnázium jí i jiným žákům se speciálními stravovacími potřebami v minulosti ve školní jídelně upravovalo stravu tak, aby byla bezlepková. Gymnázium tuto stravu poskytovat přestalo po nabytí účinnosti novely vyhlášky o školním stravování⁴ s odůvodněním, že splnění nově stanovených podmínek pro poskytování dietního stravování není pro gymnázium realizovatelné.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Ustanovení § 1 odst. 5 ve spojení s ustanovením § 21b zákona o veřejném ochránci práv.

3 Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

4 Vyhláška č. 107/2005 Sb. o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů. Předmětná novelizace byla provedena vyhláškou č. 17/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. února 2015.

Ředitel gymnázia uvedl, že příprava dietních pokrmů přímo ve školní jídelně není možná z důvodu nedostatečných prostor jídelny, které neumožňují mít oddělené prostory pro skladování a přípravu dietní stravy, a také z důvodu zvýšeného finančního zatížení spojeného s nutností navýšit personál kuchyně a spolupracovat s nutričním terapeutem. Zajistit dietní stravu od jiného dodavatele se řediteli gymnázia dle jeho vyjádření také nepodařilo, ač se o to pokoušel. Ředitel gymnázia dále uvedl, že gymnázium umožňuje studentům s celiakií konzumaci polévek, jsou-li přirozeně bezlepkové, a po konzultaci s rodiči také možnost úpravy standardní stravy tak, aby neobsahovala součást pokrmu obsahující lepek (žáci s celiakií tak mohou konzumovat např. maso s přílohou bez omáčky, pokud omáčka obsahuje lepek). Gymnázium také umožňuje skladování a ohřev žáky donesené stravy.

Stěžovatel uvedl, že z jeho komunikace se školou vyplynulo, že škola vidí hlavní problém v požadavcích nově stanovených vyhláškou o školním stravování. Jedinou možností pro žáky trpící celiakií je donáška vlastní stravy z domova, škola však neumožňuje její konzumaci ve školní jídelně. Dle jeho názoru tím škola tyto žáky vyčleňuje z kolektivu.

C. Právní hodnocení

Shromážděné podklady mi neumožňují s jistotou uzavřít, zda ředitelem gymnázia popsané důvody, proč škola neposkytuje dietní stravu žákům se speciálními stravovacími potřebami, naznačují, že by příprava stravy představovala pro školu nepřiměřené zatížení, a zda se škola dopouští nepřímé diskriminace dcery stěžovatele ve formě nepřijetí přiměřených opatření.

Neumožnění žákům se speciálními stravovacími potřebami sníst donesený oběd ve školní jídelně je přímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení.

K těmto závěrům jsem dospěla z níže uvedených důvodů.

C.1 Poskytování dietní stravy ve školní jídelně

Stravování ve školském zařízení není poskytováním vzdělání, nýbrž hmotným zabezpečením, tj. jednou ze školských služeb,⁵ na jejíž poskytování mají žáci právo.⁶

Právní předpisy sice paušálně nezakotvují povinnost školy poskytovat žákům se speciálními stravovacími potřebami dietní stravu,⁷ pokud ji už škola poskytuje, musí spolupracovat s nutričním terapeutem. Úlohou nutričního terapeuta je dohlížet na výběr potravin, receptur, sestavení jídelního lístku a způsob přípravy jídel.⁸

Antidiskriminační zákon v oblasti poskytování služeb výslovně zapovídá diskriminaci, tj. méně příznivé zacházení z důvodu zdravotního postižení.⁹ Zdravotním postižením

5 Ustanovení § 122 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

6 Ustanovení § 21 odst. 1 písm. a) školského zákona.

7 Ustanovení § 2 odst. 4 vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Strávníkům, jejichž zdravotní stav podle potvrzení registrujícího poskytovatele zdravotních služeb v oboru praktické lékařství pro děti a dorost vyžaduje stravovat se s omezeními podle dietního režimu, **může** provozovatel stravovacích služeb poskytovat školní stravování v dietním režimu [...]“

8 Ustanovení § 2 odst. 5 vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování.

9 Ustanovení § 1 odst. 1 písm. j) ve spojení s § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

se pro účely antidiskriminačního zákona rozumí tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení; přitom musí jít o dlouhodobé zdravotní postižení, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok. Celiakie je poruchou, která spadá pod pojem zdravotní postižení ve smyslu antidiskriminačního zákona.¹⁰

V případě zdravotního postižení zákon za diskriminaci považuje také **nepřijetí opatření, která by zdravotně postižené osobě umožnila využít služeb určených veřejnosti** (například školního stravování).¹¹ Opatření ale musejí být přiměřená, resp. nesmí představovat nepřiměřené zatížení pro poskytovatele služby. Přiměřenost, resp. nepřiměřenost, zatížení je nutné zkoumat individuálně v každém případě.¹² Při posuzování je třeba přihlídnout jak k povaze přiměřeného opatření (technická, administrativní povaha opatření), tak k osobě poskytovatele (například k jeho ekonomickým poměrům). O nepřiměřené zatížení se může jednat typicky v případě nutnosti provedení zásadních stavebních úprav nebo výrazného navýšení personálu. Pouhé zvýšení nákladů pro poskytovatele ale automaticky za nepřiměřené zatížení považovat nelze.¹³ Je třeba zkoumat, zda by konkrétní výše finančních prostředků vynaložených navíc byla pro danou školu ještě únosná.

Přiměřená opatření mohou nabývat rozličných podob. V případě poskytování dietní stravy může být přiměřeným opatřením jak zajištění přípravy dietní stravy přímo ve školní jídelně, tak například dovoz od dodavatelů, kteří tyto pokrmy připravují (například jiné školní jídelny, nemocnice, poskytovatelé sociálních služeb nebo čistě komerční subjekty).¹⁴

Poskytování dietní stravy ve školní jídelně žákům se speciálními stravovacími potřebami je opatřením, které je škola povinna přijmout, ledaže by to pro ni představovalo nepřiměřené zatížení. **Minimální formou přiměřeného opatření je umožnění žákům donášky jídel z domova, jejich ohřev a konzumace v prostorách školní jídelny.**¹⁵ Donáška

10 Ustanovení § 5 odst. 6 antidiskriminačního zákona.

11 Ustanovení § 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

12 Ustanovení § 3 odst. 4 antidiskriminačního zákona: „Při rozhodování o tom, zda konkrétní opatření představuje nepřiměřené zatížení, je třeba vzít v úvahu:

a) míru užítku, kterou má osoba se zdravotním postižením z realizace opatření,
b) finanční únosnost opatření pro fyzickou nebo právnickou osobu, která je má realizovat,
c) dostupnost finanční a jiné pomoci k realizaci opatření a
d) způsobilost náhradních opatření uspokojit potřeby osoby se zdravotním postižením.“

13 Pokud zákon hovoří o nutnosti zkoumat finanční únosnost provedení přiměřeného opatření pro osobu, která ho má poskytnout, je zřejmé, že předpokládá, že přiměřené opatření zpravidla nějaké finanční zatížení pro poskytovatele služby znamenat bude [ustanovení § 3 odst. 4 písm. b) antidiskriminačního zákona, viz poznámka pod čarou výše].

14 Blíže k přiměřeným opatřením pro osoby se zdravotním postižením viz též KVASNICOVÁ, J. ŠAMÁNEK, J. a kol. *Antidiskriminační zákon: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-879-6, strana 177–182.

15 Tento závěr vyplývá z rozsudku Nejvyššího správního soudu, v němž dovodil právo dítěte na zajištění veganské stravy ve škole. V případě posuzovaném Nejvyšším správním soudem měli rodiče speciální požadavky na stravu pro své dítě z důvodů souvisejících s náboženstvím či světovým názorem. V případě dcery stěžovatele je důvodem zdravotní postižení, které je vnímáno jako závažnější diskriminační důvod, povinnost školy umožnit alespoň donášku speciální stravy by zde proto měla platit minimálně na stejné úrovni.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. května 2011, čj. 2 Aps 3/2010-112, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS č. 8/2011, roč. IX, dostupné z <http://sbirka.nssoud.cz/cz/skolstvi-pravo-na-pristup-ke-skolnimu-stravovani.p2318.html?q>.

je adekvátním řešením pouze tehdy, kdy je pro školu nepřiměřeně zatěžující poskytování dietní stravy přímo školní jídelnou.¹⁶

Uvědomuji si, že novela vyhlášky o školním stravování spočívající v nutnosti spolupracovat při přípravě dietní stravy s nutričním terapeutem¹⁷ přinesla školám další povinnosti, jimž nemusí být jednoduché dostát. Přesto by se škola měla v rámci svých možností snažit o zajištění co nejvyššího standardu poskytování dietní stravy, který bude z hlediska zdravotního a sociálního pro děti nejvhodnější. Kromě toho by rodiče dětí se speciálními stravovacími potřebami neměli být nuceni doma dennodenně připravovat stravu, kterou si jejich potomek bude moci druhý den donést do školy.

Povinnost školy zajistit pro přípravu dietní stravy nutričního terapeuta nepředstavuje sama o sobě nepřiměřené zatížení, je to jedna z okolností, kterou je při posouzení přiměřenosti zatížení nutno brát v potaz. Vyhláška o školním stravování nestanovuje povinnost, aby nutriční terapeut přímo dohlížel na přípravu každého jednotlivého dietního pokrmu. Spolupráci s nutričním terapeutem může škola nastavit flexibilně, s menším zapojením nutričního terapeuta, aby byla zaručena zdravotní nezávadnost pokrmů pro strávníky a zároveň aby se snížilo finanční zatížení pro školu. Pokud není možné zajistit přípravu dietní stravy přímo v prostorách školy, nabízí se jako alternativa dovozu dietních pokrmů od dodavatele, který stanovené požadavky splňuje.

Na jedné straně je zřejmé, že se gymnázium možností poskytovat žákům dietní stravu zabývalo. Z ředitelem gymnázia uvedených důvodů, kterými jsou nevyhovující prostory ve školní jídelně a nutnost navýšit personál jídelny (včetně požadavku spolupráce s nutričním terapeutem), je rovněž zřejmé, že zajištění dietní stravy v prostorách školní jídelny by určitým zatížením pro školu bylo. Ředitelem gymnázia uváděné zvýšené finanční zatížení by bylo třeba posoudit při bližší znalosti nákladů a možností zajistit finanční zdroje z jiných zdrojů, zejména od zřizovatele. Stejně tak nemohu v této situaci uzavřít, zda ředitel gymnázia vynaložil dostatečné úsilí k nalezení externího dodavatele dietní stravy, ač si uvědomuji, že nalezení vhodného dodavatele, který by splňoval právními předpisy požadované podmínky pro školní stravu, a zároveň byl místně a cenově dostupný, nemusí být snadné.

Na straně druhé z vyjádření stěžovatele i ředitele gymnázia plyne, že gymnázium dříve stravu žákům se speciálními stravovacími potřebami v nějaké formě poskytovalo. Tato skutečnost nasvědčuje spíše tomu, že opětovné zavedení poskytování dietní stravy by pro gymnázium *nepřiměřeně* zatěžující být nemuselo. S určitostí k tomuto závěru také na základě mně dostupných informací dospět nelze.

16 Ve zprávě o nezjištění diskriminace sp. zn. 4419/2014/VOP/IJ jsem již dříve konstatovala, že „*umožnění přinést si z domu připravenou stravu a v době oběda si ji nechat ve školní jídelně ohřát a následně zkonsumovat, je naplněním povinnosti školy zajistit rovné zacházení v oblasti stravování v nejnižší možné míře. Nejedná se o možnost, ke které se může mateřská škola rozhodnout, ale o její základní povinnost ve vztahu k dětem trpícím zdravotním postižením*“.

Zpráva o nezjištění diskriminace ze dne 23. června 2015, sp. zn. 4419/2014/VOP/IJ; dostupná z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2982>.

17 Vyhláška č. 17/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů, účinná od 1. února 2015.

C.2 Konzumace donesené stravy mimo školní jídelnu

Méně příznivým zacházením je i neumožnění žákům se speciálními stravovacími potřebami konzumovat oběd ve školní jídelně, ať už by se jednalo o oběd připravený školní jídelnou, nebo donesený z domova. Méně příznivé zacházení nemusí představovat nezákonnou diskriminaci, pokud je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.¹⁸

Pokud gymnázium nedovoluje žákům stravu donesenou z domova sníst v prostorách školní jídelny, diskriminuje tím žáky se speciálními stravovacími potřebami z důvodu zdravotního postižení. Pro vyloučení žáků ze školní jídelny při konzumaci donesené stravy neexistuje důvod, kterým by se tato praxe mohla ospravedlnit. Kromě toho tím vyčleňuje žáky se speciálními stravovacími potřebami z kolektivu.

D. Informace o dalším postupu

Zda je současná praxe gymnázia spočívající v neposkytování stravy diskriminační, může s určitostí rozhodnout soud v řízení o antidiskriminační žalobě.¹⁹ V soudním řízení by se dcera stěžovatele jakožto osoba dotčená diskriminačním jednáním mohla domáhat upuštění od diskriminace – tedy aby jí gymnázium dietní stravu poskytovalo. Dále by se mohla domáhat omluvy a náhrady nemajetkové újmy v penězích.

Zprávu zasílám stěžovateli, řediteli Gymnázia X. a na vědomí též ministrovi školství, mládeže a tělovýchovy. Pokud se k ní bude chtít některá ze stran vyjádřit, nechť tak učiní do 30 dnů od jejího obdržení. Možnost podat antidiskriminační žalobu je plně v rukou dcery stěžovatele, resp. jejích zákonných zástupců.

Brno 23. srpna 2017

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

¹⁸ Ustanovení § 7 odst. 1 antidiskriminačního zákona.

¹⁹ Ustanovení § 10 antidiskriminačního zákona.